

ЛЕКЦІЯ 8

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ

ПЛАН

- 1. Методика навчання письмового перекладу (ПП)**
- 2. Методика навчання усного перекладу (УП)**

1. Методика формування компетентності у письмовому перекладі (ПП)

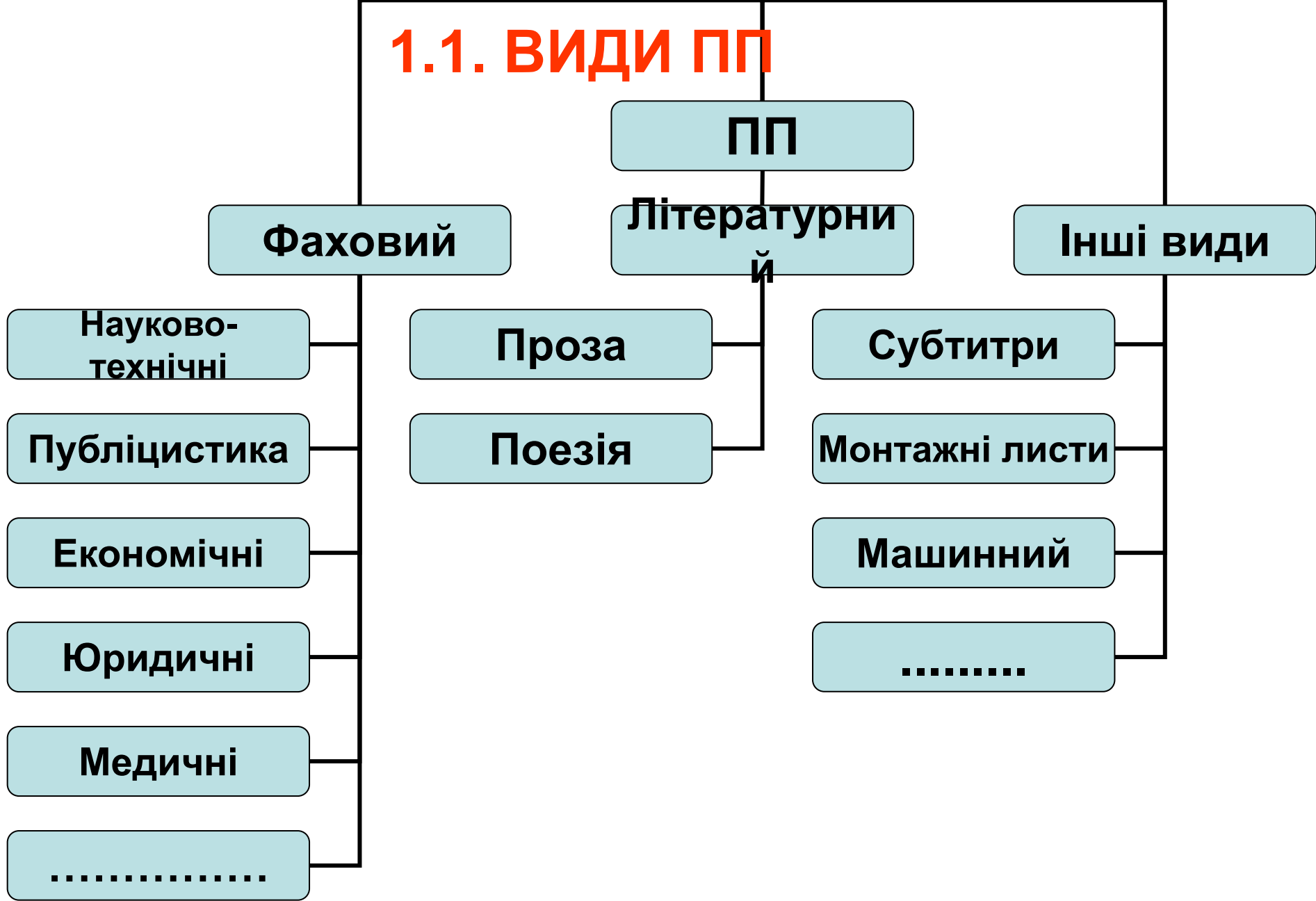
1.1. Види ПП і модель процесу письмового перекладу

1.2. Етапи навчання ПП

1.3. Система вправ для формування компетентності в ПП

1.4. Оцінювання текстів ПП

1.1. ВИДИ ПП

ПП

Літературний

Інші види

Фаховий

Науково-технічні

Публіцистика

Економічні

Юридичні

Медичні

.....

Проза

Поезія

Субтитри

Монтажні листи

Машинний

.....

1.2. ЕТАПИ НАВЧАННЯ ПП

Три (4) етапи:

(Підготовчий етап)

- **Аналітичний: аналіз ТО**
- **Створення ТП**
- **Редагування ТП**

1.3. СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ПП

Система
вправ
для
навчання ПП

Підготовчі

Для
формування
навичок

Для розвитку
вмінь

5 груп вправ

8 груп вправ

10 груп вправ

Система вправ для навчання ПП

Підсистема 1: Підготовчі вправи

Групи вправ на розвиток умінь:

- (1) аналізу ТО**
- (2) розпізнання найважливіших елементів ТО**
- (3) засвоєння предметних знань і термінології**
- (4) розпізнання перекладацьких проблем**
- (5) розв'язання перекладацьких проблем**

Система вправ для навчання ПП

(продовження)

Підсистема 2: Вправи для формув. навичок ПП

Групи вправ на:

- (1) встановлення значень невідомих ЛО**
- (2) утворення нових термінів**
- (3) перенесення значень ЛО і фразеол.одиниць**
- (4) перенесення значень словосполучень**
- (5) перенесення значень граматичних форм і граматичних структур**
- (6) перенесення значень стилістичних засобів**
- (7) лексико-граматичні трансформації**
- (8) конверсію тексту**

Система вправ для навчання ПП

(продовження)

Підсистема 3: Вправи для розвитку вмінь ПП

Групи вправ на:

- (1) реалізацію стратегії перекладу**
- (2) вибір адекватних способів перекладу**
- (3) визначення доцільності адаптації ТП**
- (4) ефективну тема-рематичну побудову**
- (5) варіювання перекладу і відхід від буквалізму**
- (6) відсіювання проміжних варіантів**
- (7) аргументування варіанту перекладу**
- (8) розвиток комплексних умінь у ПП**
- (9) редагування ТП**
- (10) використання зовнішніх ресурсів**

Приклади вправ: підсистема 1

Підготовчі вправи (група 1)

Розвиток умінь аналізу ТО:

1. Прочитайте Т і сформулюйте основний намір автора.
2. Знайдіть основні частини Т і сформулюйте основний намір кожної з них.
3. Визначте функції основних частин Т та їх маркери.
4. Визначте логіку розвитку Т з урахуванням (2) і (3).
5. Визначте комунікативну цінність елементів Т для інтенції автора.
6. Знайдіть у Т імплікатури, важливі для передачі інтенції автора.

Приклади вправ: підсистема 1

Підготовчі вправи (група 2)

Розпізнання найважливіших елементів ТО:

(мета: позбавлятися мовної надмірності ТО)

1. Знайдіть у ТО головну та другорядну інформацію.
2. Підкресліть ключові слова ТО.
3. Складіть перелік ключових слів ТО.
4. Прочитайте початок речення / тексту.
Спрогнозуйте його кінець. (Вправа на одномовну антиципацію ТО для розвитку механізму імовірного прогнозування)

Приклади вправ: підсистема 1

Підготовчі вправи (група 3)

Засвоєння предметних знань і термінології:

1. Складіть схему головних понять ТО та перелік термінів, що їх позначають у МО і МП.
2. Проведіть інформаційний пошук (у словниках і довідниках) і складіть схему головних понять (поняттєву схему) відповідної галузі.
3. Проведіть інформаційний пошук і складіть словник термінів з теми Т відповідної галузі.
4. Прочитайте паралельні Т і зверніть увагу на передачу (переклад) підкреслених термінів у ТП.
5. Розподіліть підкреслені терміни обох Т за поняттєвими категоріями.
6. Знайдіть іншомовні відповідники українських ЛО.

Приклади вправ: підсистема 1

Підготовчі вправи (група 4)

Розпізнання перекладацьких проблем:

- 1. Визначте мовні особливості ТО.**
- 2. Визначте функції слів та фрагментів ТО.**
- 3. Визначте транслатологічний тип ТО та його мовні особливості.**
- 4. Проаналізуйте особливості стилю ТО і передайте його зміст нейтральною розмовною мовою.**
- 5. Визначте головну одиницю перекладу.**
- 6. Визначте загальну стратегію перекладу.**
- 7. Визначте потенційні проблеми перекладу.**

Приклади вправ: підсистема 1

Підготовчі вправи (група 4)

Розпізнання перекладацьких проблем:

(робота з паралельними текстами) (продовження)

8. Порівняйте ТО і ТП:

- Проаналізуйте підкреслені помилки. Визначте їх тип. виправте їх.
- Зверніть увагу на підкреслені помилки. Які з них порушують мовну норму, а які узус?
- Знайдіть у ТП змістовні помилки. Класифікуйте їх (втрата імпліцитної інформації; порушення смислових зв'язків тощо) і виправте ці помилки.

Приклади вправ: підсистема 1

Підготовчі вправи (група 4)

Розпізнання перекладацьких проблем: (продовження)

9. Порівняйте ТО і три ТП: Виберіть один, найбільш еквівалентний переклад. Обґрунтуйте своє рішення. Поясніть недоліки двох інших: недостатні точність, функціонально-стилістична адекватність, мовні огріхи тощо.
10. Порівняйте ТО і три ТП. Оберіть найкращі фрагменти з усіх ТП і створіть один (власний) оптимальний ТП. Проаналізуйте його. Чого в ньому бракує?
11. Знайдіть у ТП буквализми і вільності, визначте їх вплив на якість перекладу, виправте їх.

Приклади вправ: підсистема 1

Підготовчі вправи (група 5)

Розв'язання перекладацьких проблем:

- 1. Одномовне перефразування для попередження буквалізму:**
 - Перефразуйте речення ТО мовою оригіналу.
 - Перефразуйте речення РМ, а потім перекладіть їх.
 - Перефразуйте речення ІМ, а потім перекладіть їх.
- 2. Одномовна компресія ТО з метою позбавлятися мовної надмірності: Передайте зміст речень ТО мовою оригіналу, але меншою кількістю слів.**
- 3. Відновіть пропущені слова у реченнях ТО мовою оригіналу.**
- 4. Знайдіть синоніми до підкреслених у ТО (ТП) слів.**

Приклади вправ: підсистема 1

Підготовчі вправи (група 5)

Розв'язання перекладацьких проблем

(продовження):

5. Удосконалення тема-рематичної послідовності:
 - Визначте тему і рему речення ТО (ТП).
 - Трансформуйте речення ТО (ТП), змінюючи його тему і рему.
6. Визначте потенційні проблеми перекладу ТО та запропонуйте шляхи їх подолання.
7. Проаналізуйте паралельні тексти (ТО і ТП), визначте застосовані перекладацькі прийоми.
8. Обґрунтуйте необхідність їх застосування.
9. Класифікуйте підкреслені в ТП перекладацькі стратегії. Проаналізуйте їх. Запропонуйте кращі.

Система вправ для навчання ПП

(продовження)

Підсистема 2: Вправи для формув. навичок ПП

8 груп вправ на:

- (1) встановлення значень невідомих ЛО**
- (2) утворення нових термінів**
- (3) перенесення значень ЛО і фразеол.одиниць**
- (4) перенесення значень словосполучень**
- (5) перенесення значень граматичних форм і граматичних структур**
- (6) перенесення значень стилістичних засобів**
- (7) лексико-граматичні трансформації**
- (8) конверсію тексту**

Приклади вправ: підсистема 2

Вправи для формування навичок ПП (група 1)

Встановлення значень невідомих ЛО:

Знайдіть у МП відповідники виділених у ТО слів

за допомогою:

- словника**
- електронних ресурсів**
- контекстуальної догадки**
- розпізнавання їх логіко-семантичних зв'язків у реченні**
- словотворчих елементів**
- знань РМ або інших ІМ**
- будь-яким іншим способом.**

Приклади вправ: підсистема 2

Вправи для формування навичок ПП (група 2)

Утворення нових термінів:

Передайте наступні терміни МП за допомогою:

- транскодування**
- морфемного калькування**
- будь-яким іншим способом**

Приклади вправ: підсистема 2

Вправи для формування навичок ПП (група 3)
*Перенесення значень лексичних (ЛО) і
фразеологічних одиниць (ФО):*

1. Перекладіть подані слова, словосполучення.
2. Прочитайте паралельні тексти. Закрийте один з них і перекладіть виділені ЛО і ФО.
3. Напишіть (лексичний / термінологічний) диктант-переклад.
4. Передайте МП смисл поданих ФО за допомогою:
 - еквівалентів
 - відповідників
 - штучних відповідників
5.

Приклади вправ: підсистема 2

**Вправи для формування навичок ПП (група 4)
Перенесення значень словосполучень ТО у ТП з
урахуванням відповідних правил у МО:**

- 1. Вивчіть схему сполучуваності даних слів з прикметниками і перекладіть словосполучення, подані далі.**
- 2. Вивчіть схему сполучуваності даних слів з дієсловами і перекладіть словосполучення, подані далі.**
- 3. Перекладіть абзац, враховуючи зв'язки сполучуваності слів із вправ 1-2.**
- 4.**

Приклади вправ: підсистема 2

Вправи для формування навичок ПП (група 5)
Перенесення значень граматичних форм (ГФ) і структур (ГС):

1. Вивчіть схему відповідників даних дієслів і перекладіть речення, подані далі.
2. Перекладіть абзац, поданий далі, звертаючи увагу на ... у вправі 1.
3.

Приклади вправ: підсистема 2

Вправи для формування навичок ПП (група 6)

***Перенесення значень стилістичних засобів ТО
у ТП:***

- 1. Вивчіть закономірності передачі метафор і перекладіть речення, подані далі.**
- 2. Вивчіть закономірності передачі гри слів і перекладіть речення, подані далі.**
- 3.**

Приклади вправ: підсистема 2

Вправи для формування навичок ПП (група 7)

Лексичні, граматичні та лексико-граматичні трансформації:

1. Передайте у перекладі смисл речення / абзацу, застосовуючи будь-які лексичні трансформації (контекст. заміну, конкретизацію, генералізацію)
2. Передайте у перекладі смисл речення / абзацу, застосовуючи будь-які граматичні трансформації (перестановку слів, заміну частини мови, заміну ГС, членування речення, об'єднання речення).
3. Передайте у перекладі смисл речення / абзацу, застосовуючи будь-які лексико-граматичні трансформації (антонімічний П, описовий П, компенсацію, додавання слова, вилучення слова).

Приклади вправ: підсистема 2

Вправи для формування навичок ПП (група 8)

Конверсія тексту:

1. Перефразуйте у перекладі речення / абзац без зміни його смислу.
2. Передайте у перекладі смисл речення / абзацу меншою кількістю слів, ніж у ТО.
3. Розвиньте у перекладі смисл речення / абзацу, щоб він став зрозумілішим для потенційних адресатів ТП.
4.

Система вправ для навчання ПП

Приклади вправ: підсистема 3

Вправи для розвитку вмінь ПП:

10 груп вправ на:

- (1) реалізацію стратегії перекладу
- (2) вибір адекватних способів перекладу
- (3) визначення доцільності адаптації ТП
- (4) ефективну тема-рематичну побудову
- (5) варіювання перекладу і відхід від буквалізму
- (6) відсіювання проміжних варіантів
- (7) аргументування варіанту перекладу
- (8) розвиток комплексних умінь у ПП
- (9) редагування ТП
- (10) використання зовнішніх ресурсів

Приклади вправ: підсистема 3

Вправи для розвитку вмінь ПП (група 1)

Реалізація стратегії перекладу:

Проаналізуйте паралельні тексти (ТО і ТП) і:

- визначте стратегію, обрану перекладачем
- ступінь її дотримання
- визначте проблемні випадки
- запропонуйте власні варіанти вирішення проблем

Приклади вправ: підсистема 3

Вправи для розвитку вмінь ПП (група 2)

Вибір адекватних способів перекладу:

- Проаналізуйте паралельні тексти (ТО і ТП) і:**
- визначте ступінь обґрунтованості застосованих прийомів перекладу**
 - запропонуйте власні варіанти у проблемних випадках**

Приклади вправ: підсистема 3

Вправи для розвитку вмінь ПП (група 3)

Визначення доцільності адаптації ТП:

Проаналізуйте ТО і:

- установіть імплікатури тексту, експлікація яких є доцільною в ТП
- проаналізуйте їх маркери
- визначте їх тип (лекс., грам., фразеол., ...)
- запропонуйте способи їх експлікації у ТП

(Імплікатури: лінгвістичні одиниці МО, які не мають лінгвістичних відповідників у МП, наприклад: категорія артикля у ІМ, категорія виду у РМ)

Приклади вправ: підсистема 3

Вправи для розвитку вмінь ПП (група 4)

Ефективна тема-рематична побудова:

1. Проаналізуйте ТО і ТП і:

- знайдіть речення, які порушують тема-рематичну перспективу викладу
- виправте їх
- обґрунтуйте свої рішення

2. Проаналізуйте два варіанти ТП і:

- знайдіть речення, які порушують тема-рематичну перспективу викладу
- виберіть речення, які краще реалізують тема-рематичну перспективу викладу
- утворіть із них новий (3-ій) зв'язний ТП.

Приклади вправ: підсистема 3

Вправи для розвитку вмінь ПП (група 5)

Варіювання перекладу і відхід від буквализму:

- **Перекладіть ТО 2-3 різними варіантами.**

Вправи для розвитку вмінь ПП (група 6)

Відсіювання проміжних варіантів перекладу:

- **Порівняйте кілька варіантів ТП одного ТО і виберіть найвдаліший. Обґрунтуйте своє рішення.**

Приклади вправ: підсистема 3

Вправи для розвитку вмінь ПП (група 7)

Аргументування варіанту перекладу:

- 1. Порівняйте 2 варіанти ТП одного ТО і:**
 - виберіть кращий**
 - аргументуйте ваш вибір з точки зору його більшої смислової, мовної і стилістичної правильності.**
- 2. Зробіть власний варіант перекладу ТО із вправи 1. Аргументуйте ваш переклад з точки зору його більшої смислової, мовної і стилістичної правильності.**

Приклади вправ: підсистема 3

Вправи для розвитку вмінь ПП (група 8)

Розвиток комплексних умінь у ПП:

- Перекладіть текст письмово.

Вправи для розвитку вмінь ПП (група 9)

Редагування ТП:

Проаналізуйте паралельні тексти і:

- визначте недоліки перекладу**
- запропонуйте власні варіанти у проблемних випадках**

Приклади вправ: підсистема 3

Вправи для розвитку вмінь ПП (група 10)

Використання зовнішніх ресурсів для інформаційного пошуку і добування екстралінгвістичних знань:

- Підготуйте короткий огляд з теми / проблеми “....” з використанням довідкових матеріалів.

1.4. Оцінювання ТП

Приклад критеріїв: для науково-технічних Т (анотацій)

- 1) Стратегія, обрана для перекладу та її відповідність даному ТО
- 2) Ступінь смислової еквівалентності ТО і ТП
- 3) Ступінь функціональної відповідності ТО і ТП
- 4) Ступінь адекватності передачі інтенції автора ТО в ТП з урахуванням розбіжностей соціокультурних потенціалів автора ТО і адресата ТП
- 5) Ступінь відповідності мовного оформлення ТП мовним і мовленнєвим нормам МП
- 6) Ступінь коректності використаної термінології
- 7) Ступінь відповідності жанровим характеристикам
- 8) Ступінь обґрунтованості використаних способів П
- 9) Ступінь відповідності обраної стратегії П характеру ТО і очікуванням адресатів (комунікативній ситуації)
- 10) Ступінь відповідності ТП вимогам замовника

2. Методика формування компетентності в усному перекладі (УП)

2.1. Види УП і моделі усного перекладу

2.2. Навички та уміння УП (спільні для усіх видів усного перекладу)

2.3. Етапи навчання УП

2.4. Система вправ для формування комп. в УП

2.5. Оцінювання текстів УП

2.1. Види УП

УП (одно-
двосторонній)

послідовний

синхронний

абзацно-
фразовий

“ТЕКСТОВИЙ”
(конференц-П)

з аркуша

Модель процесу усного перекладу (2)

Фази усного перекладу:

1. Сприймання ТО

(Для усного послідовного перекладу + запис його змісту за допомогою перекладацького скоропису / аудіювання + письмо)

2. Породження ТП

(Для усного послідовного перекладу: читання записів + говоріння)

2.2. Навички та вміння УП

(спільні для усіх видів УП):

- Вільного сприйняття змісту і смислу ТО на слух в умовах одноразовості і короткочасності**
- Вибіркової стратегії у сприйманні ТО (знаходження головної інформації та розпізнавання опорних пунктів (“інформаційних піків”))**
- Сегментування ТО (виділення одиниць орієнтування)**
- Імовірного прогнозування**
- Контекстуальної догадки**
- Синхронізації кількох видів МД**
- Пошуку і прийняття перекладацьких рішень**

Навички та вміння УП

(спільні для усіх видів УП)

- Запам'ятовування (дія оперативної, коротко- і довгострокової пам'яті)**
- Переключення з мови на мову**
- Мовного і мовленнєвого варіювання**
- Використання типових перекладацьких відповідників (“патернів переносу”)**
- Вільного і точного переходу від ГС мови оригіналу до ГС мови перекладу**
- Фонетичні навички говоріння**
- Заповнення пауз природними мовленнєвими формулами**

Спеціальні навички та вміння усного послідовного перекладу:

- Навички перекладацького скоропису**
- Уміння аудіювання з одночасним записом змісту ТО перекладацьким скорописом**
- Уміння синхронного говоріння і читання записів**

2.3. Етапи навчання усного перекладу

- **Підготовчий**
- **Формування навичок УП і розвиток умінь усного послідовного перекладу**

2.4. Система вправ для навчання усного перекладу

- 1. Підготовчі вправи**
- 2. Перекладацькі вправи (для формування навичок і розвитку вмінь усного перекладу)**

1. Підготовчі вправи (вправи без перекладу)

Аналогічні вправам у ПП:

- 1. Одномовне перефразування речень і ПФЄ ТО**
- 2. Одномовна компресія ТО**
- 3. Розпізнавання смислових опорних пунктів ТО:**
 - Знайти ключові слова**
 - Знайти в абзаці речення-заголовки**
 - Визначити тему абзацу**
 - Знайти головну думку абзацу**
 - Запропонувати назву Т / заголовки абзаців**
 - Визначити кількість фактів в абзаці і коротко назвати їх.**
- 4. Одномовна антиципація (речень, абзаців, Т)**
- 5. Складання поняттєвих схем ТО / теми**
- 6. Складання двомовних словників-термінів**

Приклади підготовчих вправ (вправи без перекладу)

Специфічні вправи для усного послідовного П:

- 1. Імітація Т для А (з обмеженням часу / із заданим відставанням)**
- 2. Поділ фраз ТО на синтагми (одночасне А + Ч)**
- 3. Читання з одночасним рахуванням + переказ**
- 4. Вибіркові диктанти (запис тільки: цифр / власних імен / географічних назв ...)**
- 5. Вибірковий диктант (запис ключових слів абзацу) + відтворення (переказ) змісту абзаців**
- 6. Переглядове читання в умовах дефіциту часу + переказ**
- 7. Розвиток пам'яті і оволодіння мнемічними стратегіями (мнемотехніками)**
- 8. Оволодіння перекладацьким скорописом**

2. Приклади перекладацьких вправ

Формування навички вибіркової стратегії у слухов. сприйманні ТО (знаходження головної інформац.):

- Синтаксичне згортання / розгортання речень + переклад + переклад усієї фрази повністю
- Фіксація уваги на дієсловах + переклад + підбір відповідників
- Переклад-переказ
- Мікрореферування

Формування навички імовірнісного прогнозування:

- Переклад фраз / ТО з купюрами на слух

Формування навички контекстуальної догадки:

- Переклад речень з різними контекстуальними значеннями однієї ЛО
- Відновлення тексту з пропущеними словами (ТО з функціональними шумами)

Приклади перекладацьких вправ

Розвиток уміння утримувати в пам'яті смисл ТО:

- Імітація на слух + пофразовий переклад
- Максимально точне відтворення фрагмента ТО спочатку РМ, а потім ІМ
- Переклад - "снігова грудка"
- Диктант-переклад

Формування навичок переключення з мови на мову:

- Відтворення прочитаних викладачем кількох ЛО по пам'яті по чергово РМ та ІМ
- Переклад діалогів з репліками РМ і ІМ
- Переклад числівників / географ. назв / ...

Приклади перекладацьких вправ

Формування навички лексико-синтаксичного варіювання:

Переклад з трансформаціями:

- Заміна у ТО виділених слів синонімами та переклад
- Передача значення виділених у ТО слів описовим перекладом
- Спрощення (скорочення) словосполучників / речень
- Синтаксична трансформація речень (актив-пасив)
- Антонімічна трансформація речень
- Переклад речень з усіма можливими трансф-ціями
- Переклад речення на РМ (вправа-"ланцюжок")

Відновлення тексту з пропущеними словами (шум)

Приклади перекладацьких вправ

Формування навички використання найуживаніших перекладацьких відповідників:

- Укладання списків відповідників (слово МО – слово МП) до конкретних тем / проблем / текстів
- Переказ іншомовного ТО рідною мовою з опорою на список відповідників
- Укладання і заучування клішованих фраз за комунікативними функціями (прохання, наказ, ...)
- Чотиритактні вправи з ключем (прослухайте – перекладіть – прослухайте ключ – повторіть)
- Диктант-переклад (для ЛО різних рівнів)
- Вивчення моделей “ГС ІМ - ГС РМ” і переклад цих синтаксичних відповідників
- Переклад ПФЄ з комплексним вживанням лексичних і синтаксичних відповідників

Приклади перекладацьких вправ

Формування навички компресії тексту:

- Усна одномовна компресія із зоровою опорою на ТО
- Усна двомовна компресія із зоровою опорою на ТО (спочатку одномовна компресія, а потім відтворення скомпресованого ТО мовою перекладу)
- Усна одномовна компресія тексту із слуховою опорою на ТО (сприйманням ТО на слух)
- Усна двомовна компресія тексту із слуховою опорою на ТО (сприйманням ТО на слух)
- Видалення із ТО фрагментів, що дублюють інформацію (з опорою на друкований ТО і без неї)

Приклади перекладацьких вправ

Формування фонетичних навичок говоріння:

- Вправи на тренування “дикції перекладача”
- Вправи на формування артикуляційних і інтонаційних навичок говоріння
(див. лекцію №3 “Формування фонетичної компетентності”)

Окремі групи вправ для:

- Формування навичок і розвиток умінь перекладу з аркуша (с. 286-290)**
- Формування навичок і розвитку вмінь усного послідовного перекладу з опорою на перекладацький скоропис (с. 291- 299)**
- Формування навичок перекладацького скоропису**

2.5. Оцінювання УП

Різні підходи до оцінювання:

1. Врахування помилок різного типу:

- Помилки, що призводять до втрати суттєвої інформації або її викривлення
- Помилки, що за певних обставин можуть змінити зміст ТО
- Помилки, що несуттєво змінюють зміст ТО

2. Врахування трьох параметрів УП:

- Ступінь збереження головного змісту ТО (70%)
- Правильність мовного оформлення (20%)
- Дотримання вимог до ФК перекладача (відсутність невмотивованих пауз, повторів, чіткість вимови, плавність, гучність ...) (10%)

Рекомендована література

- 1. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник для студ. вищих закладів освіти за спеціальністю «Переклад» / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова книга, 2013. – 368 с.**
- 2. Корунець І. В. Теорія та практика перекладу / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 448 с.**
- 3. Комиссаров В. Н. Теоретические основы методики обучения переводу / В. Н. Комиссаров. – М. : «Рема», 1997. – 360 с.**
- 4. Латышев Л. К. Перевод: теория, практика и методика преподавания / Л. К. Латышев, А. Л. Семенов. – М. : Академия, 2003. – 192 с.**
- 5. Брандес М. П. Предпереводческий анализ текста / М. П. Брандес, В. И. Провоторов. – М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 223 с.**
- 6. Бориско Н. Ф., Майєр Н. В. Організація позааудиторної самостійної роботи студентів магістратури з дисципліни «Методика навчання іноземних мов і перекладу у вищих навчальних закладах» (спеціальність 8.02030304 «Переклад (дві іноземні мови)»): навчально-методичний посібник /– К, 2014. – 74 с.**